

สภาวี รอดเรือง : การจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดช่องนนทรี (COMMUNITY MANAGEMENT FOR RESIDENTIAL COMMUNITY IN WAT CHONG-NONSEE PROPERTY) อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร. กุณฑลทิพย์ พานิชักดิ์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ปริดี บุรณะศิริ, 177 หน้า, ISBN 974-03-1699-9

จากบทบาทวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ในอดีต ประกอบนโยบายของกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2542 ที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณย่านพระราม 3 ให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะเขตยานนาวาที่ถูกต้องกำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพัฒนาชุมชน ดังนั้นเมื่อเกิดความต้องการในการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้น ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นปัญหาของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่ในที่ดินของวัดมีจำนวน 4 ชุมชน ซึ่งชุมชนที่อยู่ในที่ดินของวัดช่องนนทรีมีประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากและเป็นชุมชนที่เก่าแก่ที่สุด ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับประกอบการวางแผนพัฒนา หรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดช่องนนทรี หรือชุมชนในที่ดินของวัดอื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อศึกษาพัฒนาการและกระบวนการจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดช่องนนทรีในอดีตจนถึงปัจจุบัน และประการที่สองเพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดทางด้านจัดการชุมชน

มีการบวนการวิจัยดังนี้ ขั้นตอนแรกได้ทำการความหมายหรือนิยามของ "การจัดการชุมชนผู้มีรายได้น้อยหรือชุมชนแออัด" ซึ่งไม่สามารถสืบค้นได้พบแต่อย่างใด จึงทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการชุมชนต่อไป ขั้นตอนต่อมา ศึกษาข้อมูลชุมชนที่เป็นเอกสาร แผนที่ แผนผัง และจากฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตยานนาวา สํารวจสภาพชุมชน บันทึกผลข้อมูล,ถ่ายภาพ ในขั้นตอนสุดท้าย ทำการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส กรรมการวัด กรรมการศาสนา กรรมการชุมชน ผู้อยู่อาศัยในชุมชน หน่วยงานบริการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ รวมทั้งฝ่ายต่างๆของสำนักงานเขตยานนาวา นำข้อมูลที่ได้มาทำการประมวลผลและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีการจัดการชุมชนที่สำคัญ 3 ช่วงด้วยกันคือ

การจัดการชุมชน ก่อนปี พ.ศ.2511 เป็นการจัดการและนำทรัพย์สินที่มีอยู่มากคือที่ดิน โดยใช้ประโยชน์ร่วมกันของวัดผู้เป็นเจ้าของที่ดินและผู้อยู่อาศัยในชุมชน การจัดการโดยส่วนใหญ่ของผู้อยู่อาศัยเป็นการจัดการในระดับครัวเรือนเท่านั้น แต่จากการเริ่มมีถนน,ไฟฟ้าและน้ำประปาเข้าถึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินขึ้น ปัญหาและข้อจำกัดที่พบ คือปัญหาทางกายภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดและผู้อาศัยอยู่เดิม

การจัดการชุมชนช่วงปี พ.ศ.2511-พ.ศ.2529 การจัดการที่สำคัญในช่วงนี้เกิดขึ้นวัดผู้เป็นเจ้าของที่ดินที่เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดมีการจัดสรรที่ดินพร้อมสาธารณูปโภคสำหรับเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัด รวมทั้งการแก้ไขปัญหาให้มีการทำสัญญาเช่าที่ดินของวัดอย่างถูกต้องทางหนึ่ง โดยกรรมการศาสนาเป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมในกิจการต่างๆของวัด ปัญหาและข้อจำกัดที่พบยังคงเป็นปัญหาทางด้านจัดการที่ดินของวัดและผู้อาศัยอยู่เดิม

การจัดการชุมชนช่วงปี พ.ศ.2530-ปัจจุบัน(พ.ศ.2543) การจัดการที่สำคัญในช่วงนี้ คือมีการจัดตั้งกรรมการชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้น และทำให้เกิดการนำเข้าของทรัพย์สินในการจัดการด้านวัสดุรวมทั้งเรื่องเงิน ที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมแก่ชุมชน โดยกรรมการชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการ วางแผน ปฏิบัติ ตัดสินใจในการบริหารชุมชน ส่วนปัญหาและข้อจำกัดของการจัดการชุมชน เกิดจากการสนับสนุนงบประมาณจาก สมาชิกสภากรุงเทพมหานครเขตยานนาวาและสมาชิกสภาเขตยานนาวา มาใช้ในการปรับปรุงทงเดินในชุมชน

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า วัดเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการเข้ามาอยู่อาศัย ส่วนผู้อยู่อาศัยจะดำเนินการจัดการในระดับครัวเรือนของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาหลังจากที่มีการจัดตั้งกรรมการชุมชนอย่างเป็นทางการแล้ว ทำให้มีตัวแทนของชุมชนที่เป็นผู้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน กำหนดแนวทาง และเป็นผู้ประสานงานในการดำเนินการต่างๆของชุมชน

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย วัด กรรมการศาสนา สำนักงานเขตยานนาวา รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและนักการเมือง แต่ทั้งนี้เป็นการเสริมสร้างความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นเท่านั้น ส่วนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอันจะเป็นการจัดการที่ยั่งยืนตามนโยบายการจัดตั้งกรรมการชุมชน ของกรุงเทพมหานครยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร